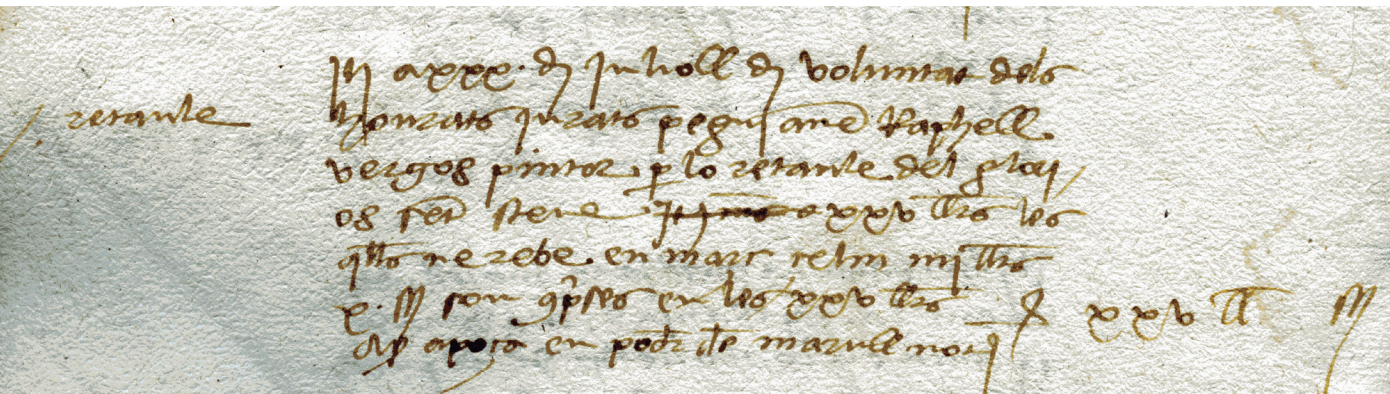

La venda dels retaules gòtics de Granollers (1914-1917)

Cinta Cantarell Aixendri

Pagament dels jurats del Consell de la Vila de Granollers a Rafael Vergós d'una part del cost del retaule (font: AMGr, Comptes del Clavari Salvador Boada de 25 de març de 1495 a 25 d'abril de 1496, p. 7).

Al començament del segle XX, la coincidència de diversos interessos va donar lloc a la venda dels retaules gòtics que hi havia a la parròquia de Sant Esteve de Granollers. Per la banda del venedor, l'Ajuntament de la vila, d'acord amb la parròquia i el bisbat, hi havia la necessitat de finançar la construcció de l'hospital-asil de Granollers, que havia començat l'any 1914, però que avançava amb dificultats per la falta de recursos econòmics. Per la banda del comprador, la Junta de Museus de Barcelona, hi havia l'oportunitat d'ampliar la seva col·lecció de pintura gòtica.

Des de finals del segle XIX, a Barcelona, s'havien anat fundant diversos museus d'art sota l'aixopluc de l'Ajuntament. A partir de les eleccions municipals de 1902, els nous regidors de tendència nacionalista reorganitzaren els serveis de belles arts i dels museus artístics municipals i es constituí la Junta de Museus i Belles Arts. Un dels objectius era reunir el màxim nombre de taules per formar un fons de pintura medieval catalana, com en aquells temps s'estava portant a terme en alguns països europeus. Les exposicions temporals d'art que s'havien fet a finals del segle XIX i, especialment la que va tenir lloc l'any 1902, havien posat de manifest la gran quantitat d'obres d'art medieval que encara es conservaven al país i que calia evitar que des de les parròquies fossin venudes a l'estranger.

El gran retaule gòtic de sant Esteve ja s'havia donat a conèixer a Barcelona en les exposicions d'art dels anys 1867, 1877 i 1902, i alguns estudiosos i col·leccionistes n'havien remarcat la qualitat i n'havien mostrat l'interès per adquirir-lo. L'Ajuntament de Granollers també era conscient del valor patrimonial: l'any 1867, quan va accedir a prestar-lo a l'exposició d'art que es feu a Barcelona, considerava que "dichos cuadros puede ponerle buen nombre a esta villa por la conservación de unos retablos tan antiguos".¹

El retaule de sant Esteve havia estat encarregat a finals del segle XV pels jurats del Consell de la Vila de Granollers per a l'altar major de l'església.

¹ Arxiu Municipal de Granollers (AMGr). Llibre d'actes del Ple Municipal. 27 de maig de 1867.

Desconeixem la data concreta del contracte i per què s'escollí el taller dels Vergós. Sabem que Pau Vergós, que signà el document, va morir l'any 1495 sense finalitzar el retaule. L'obra es devia acabar el 1500, quan Jaume Vergós II (pare de Pau) i Rafael Vergós (germà de contractant) varen cobrar les darreres seixanta lliures del total de cinc-centes estipulades en l'encàrrec.² El preu ja indica que era una obra d'envergadura. El retaule dels Vergós va estar a l'altar de Sant Esteve de Granollers fins que, entre els anys 1765 i 1775,³ fou substituït per un de barroc procedent de l'església del convent de la Mercè de Barcelona.

Les gestions per la venda dels retaules entre totes les institucions implicades no van ser gens fàcils. S'iniciaren l'any 1914 i no culminaren fins al 1917, després de llargues i intenses negociacions, que explicarem a continuació. Ho va complicar, en primer lloc, l'elevat cost de la transacció: de les compres d'art que va portar a terme l'Ajuntament de Barcelona en aquelles dates, fou la que sumà un import més alt,⁴ que exigí l'aprovació d'un pressupost extraordinari. També ho va obstaculitzar, com veurem, la falta d'una percepció clara de la propietat del retaule –que estava en possessió de l'Església de Sant Esteve, però que havia estat un encàrrec de l'Ajuntament de Granollers– i algunes diferències a l'hora de decidir el destí dels fons obtinguts amb la venda. Aquests diners, per acord de l'Ajuntament de Granollers, la junta constructora del nou hospital-asil i el rector de la parròquia de Sant Esteve, havien de servir per impulsar la construcció

L'església gòtica de Granollers, construïda el segle XV i enderrocada durant la guerra civil (foto: L. Roisin, 1918/AMGr)

2 Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), foli 77. 239/23.

3 Cayetano Barraquer y Roviralta, a *Los conventos barceloneses en los tiempos posteriores al incendio (1915-1917)*, diu: "Cuando en 1765 se derribó el templo fue adquirido por la parroquia de Granollers". Índex làmines tom 4, p. 777-778. El mateix Barraquer recull un text del Llibre de Defuncions de la parròquia de Granollers, en què parla del rector Brunés que fou qui comprà el retaule barroc que porta a confusió: "En lo mes de Novembre del any mil setcens setanta cinch fonch posat lo Altar Major de la present Iglesia Parroquial que antes era lo Altar Major de la Iglesia del Convent de Nostra Senyora de la Mercè de Barcelona...", tom 4, llibre 3r, cap. 32, p. 457.

4 Maria José Boronat, *Política d'adquisicions de la Junta de Museus, 1890-1923*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999, p. 424.

L'hospital-asil de Granollers en construcció
(foto: L. Roisin, 1918/AMGr)

dels nous pavellons de l'hospital i per garantir-ne el sosteniment. Es tractava d'un patrimoni artístic de la vila de Granollers i els fons obtinguts havien de revertir en benefici de la mateixa població. Tal com afirmava l'historiador i crític Salvador Sanpere i Miquel, que havia estat membre de la Junta de Museus, quan el 1915 ja donava per feta la venda del retaule: "[...] era l'ajuntament qui havia d'autoritzar-nos la venda i no el meu amic el rector".⁵

La primera notícia sobre l'interès de la Junta de Museus de Barcelona pel retaule de Sant Esteve de Granollers data del 14 de febrer de 1914. En la sessió de la Junta de Museus de Barcelona, s'informà que la vila posava a la venda el retaule gòtic i que l'adquisició seria de conveniència pels museus de Barcelona.⁶ Es delegà Josep Rogent per portar a terme les gestions que considerés oportunes. Gairebé un any més tard, el 30 de gener de 1915, es tornà a reprendre el tema, després de rebre una comunicació del president de la junta de construcció del nou hospital-asil de Granollers, Francesc Ribas, en què es feia avinent que havia sol·licitat autorització al bisbe de Barcelona per vendre el retaule de sant Esteve, per tal de continuar les obres del nou hospital i realitzar unes reparacions a l'església.

5 Salvador Sanpere i Miquel, "El retaule de Granollers", *Vell i Nou. Revista Quinzenal d'Art*, Any I, núm. 7, 15-8-1915.

6 Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), acta de la Junta de Museus, 14 de febrer de 1914.

La Junta de Museus, que des del 1912 havia posat en marxa una comissió especial per a la reproducció de les pintures murals existents a Catalunya i per a l'adquisició de retaules gòtics catalans, el mes de febrer de 1915

ja va desplaçar-se a Granollers a fi d'examinar les taules. Aquestes van causar una impressió molt favorable i la comissió va considerar "la inestimable conveniencia de su adquisición, que vendrá a enriquecer de un modo extraordinario nuestra colección de pinturas medievales y con lo cual se daría una gran importancia a nuestro Museo".⁷

Després d'aquesta visita, es nomenà una delegació formada pels membres de la Comissió Especial d'Adquisició de Retaules per realitzar les gestions necessàries i s'encarregà a Manuel Rodríguez Codolà un estudi detallat de l'obra.⁸ En aquest informe es feia una descripció minuciosa de les escenes de les catorze taules i se'n destacaven les qualitats artístiques. Es constata que no totes eren de Pau Vergós ni tampoc tenien la mateixa qualitat, però tot i així "no n'hi havia cap que no fos digne de figurar en la sala d'un Museu".⁹ A més, argumentava la conveniència de realitzar la compra per tal que no s'hagués de lamentar per qualsevol circumstància fortuïta la desaparició d'alguna de les taules que en aquell moment es conservaven. No aprofitar l'ocasió seria un error i, un cop s'acordés el preu de les taules, totes les parts hi sortirien guanyant: Granollers podria continuar les obres del nou hospital i Barcelona augmentaria el patrimoni artístic del museu. En definitiva, conclouïa, "ha de fer-se un esforç per a comprar les taules de Granollers".¹⁰

Aquell informe fou aprovat per unanimitat per la Junta de Museus i es nomenà una comissió per tal de gestionar la compra de les taules gòtiques composta per Josep Rogent (president), Joan Dessy, Manuel Rodríguez Codolà i Jeroni Martorell.¹¹ Aquest últim havia participat en alguns projectes arquitectònics de Granollers, com ara Can Blanxart i, més tard, les escoles Pereanton i de Palou.

L'1 de març de 1915, el rector de la parròquia de Granollers, Onofre Biada, envià una proposta de preu de venda de les taules gòtiques de dues-centes mil pessetes. S'inclouïen aquí les catorze taules del retaule de sant Esteve, que havia estat a l'altar major, i també el petit retaule gòtic de sant Sebastià i sant Eloi, també dels Vergós, que havia estat situat en una capella lateral de l'església de Sant Esteve. El rector Biada afirmava que, tenint present també la finalitat benèfica, no podria acceptar un preu inferior.

La Junta de Museus va fer molt de pressa la seva proposta, atès que volien inaugurar l'ampliació de les sales del Palau de la Ciutadella per ubicar-hi les col·leccions artístiques del Museu d'Art després d'adquirir diversos retaules, entre aquests els de Granollers. Però el nou Museu d'Art i Arqueologia s'inaugurà el 7 de novembre de 1915 al Palau de la Ciutadella encara sense les taules gòtiques de Granollers. Emili Cabot, membre de la Junta de Museus, estimava un preu de cent vint-i-cinc mil pessetes. Deia que era una quantitat elevada, però que s'havia de tenir en compte el destí benèfic d'aquell import i que, tenint-ho en compte,

Portada de *Vell i Nou. Revista Quinzenal d'Art*, Any I, núm. 7, 15 agost 1915, amb un detall de la taula del guardapols del profeta Isaïes. En aquesta edició de la revista es publicà un documentat estudi del retaule dels Vergós, a càrrec de l'historiador i crític Salvador Sanpere i Miquel (1840-1915), autor d'*Els Quatrecentistes catalans* (Barcelona, 1912) [font: Biblioteca de Catalunya].

- 7 ANC, acta de la Junta de Museus, 27 de febrer de 1915.
- 8 ANC, carta del president de la Junta de Museus, Manuel Fuxà, encarregant a Manuel Rodríguez Codolà un informe sobre els retaules, 15 de març de 1915.
- 9 ANC, informe de M. Rodríguez Codolà a la Junta de Museus. 23 d'abril de 1915.
- 10 *Ibidem*.
- 11 ANC, acta de la Junta de Museus, 24 d'abril de 1915.

Acta de la Junta de Museus del 15 de gener de 1915, en què es fa referència a la comunicació del president de la junta de construcció del nou hospital-asil de Granollers, Francesc Ribas, en què informa que havien demanat permís al bisbe per a la venda del retaule (font: ANC).

Document del fons de la Junta de Museus amb el valor del preu donat a cadascuna de les taules (font: ANC).

Valor mitjà de les taules de Granollers

1. Taula del Calvari	20.000. pesetes
1/4 Taula grans (a 12500 ptes una)	50.000. "
2 " mitjanes (a 10000 " ")	20.000. "
5 " de la petita (a 3000 " ")	9.000. "
4 " Profetes (a 4000 ptes " ")	16.000. "
1 Altar gòtic de Sant Sebastià	10.000. "
	125.000. ptes.

12 ANC, carta del rector de Granollers Onofre Biada amb la proposta del preu, 17 de maig de 1915.

13 ANC, acta de la Junta de Museus, 22 de maig de 1915.

14 ANC, acta de la Junta de Museus, 25 de maig de 1915.

JUNTA DE MUSEOS DE BARCELONA

En el acta de la sessió celebrada per esta Junta, en 30. de l'any de 1915, consta un acuer- do que transcrito literalmente dice: ~~~~~
 "Retablos de Granollers. - Vista una carta en la cual se expone que la Junta de cons- trucción del nuevo Hospital-Asilo de Gran- ollers, ha decidido solicitar del Illmo. Sr.
 "Obispo la correspondiente autorizacion para la venta de los importantes retablos de aquella iglesia parroquial, a fin de apli- car su producto entre reparaciones de di- cha iglesia y la aludida construccion, a cordose, teniendo en cuenta las favora- bles disposiciones antes referidas, ponerlas en conocimiento de la Comision especial de Reproduccion de pinturas murales so- mbradas de Catalunya y adquisicion de retablos goticos, por si tiene a bien proce- der oportunas gestiones en favor de que los aludidos ejemplares pudiesen pasar a enriquecer las colecciones de nuestros Museos."

El Secretario

C. Ferrer

la població de Granollers no posaria obstacles a la venda. Tot i així, la primera contraoferta de la Junta de Museus va ser de cent mil pessetes.

El 17 de maig de 1915, després d'unes converses entre la parròquia de Sant Esteve de Granollers i la Junta de Museus, el rector Biada traslladava per carta a Josep Rogent el preu acordat de cent quaranta mil pessetes.¹² Però, uns dies després, la Junta de Museus es ratificava en el preu inicial de cent vint-i-cinc mil pessetes i acordava una visita al bisbe de Barcelona per agilitzar la compra del retaule.¹³ Al mateix temps, la Junta de Museus havia de gestionar amb l'Ajuntament de Barcelona la provisió d'aquests fons per a la compra dels retaules a través d'un pressupost extraordinari. El 25 de maig, la Junta de Museus s'adreçava al president de la Comissió d'Hisenda de l'Ajuntament per recordar-li que dos mesos abans ja li havien fet la petició de cent vint-i-cinc mil pessetes per a la compra, però que ara els era "imprescindible i de conveniència" la suma de cent cinquanta mil pessetes i que, atesa la finalitat de la compra, el pagament s'havia de fer en metàl·lic.¹⁴

Una de les taules del retaule de sant Esteve dels pintors Vergós: la princesa Eudòxia és alliberada del dimoni, que l'havia posseït, davant el sepulcre de sant Esteve a Roma (font: Museu Nacional d'Art de Catalunya).

En una carta adreçada a Josep Rogent, del 26 de maig, el rector de Granollers es mostrava conforme amb el preu de cent vint-i-cinc mil pessetes que oferia la Junta de Museus per als retaules gòtics, però puntualitzava que la venda no havia d'incloure una pintura d'Antoni Viladomat, que també estava en possessió de la parròquia.

El pagament en efectiu s'havia de fer a la mateixa rectoria i, de l'impost de l'1,40 % derivat de la transacció, se n'havia de fer càrrec la Junta de Museus, així com de l'emalatge de les taules, el trasllat i la custòdia, perquè –segons deia– la parròquia es quedaria només amb una quantitat “insignificant e insuficient” destinada a obres a l'església.¹⁵

15 ANC, carta del rector Biada a Josep Rogent amb les condicions que ell considera bàsiques per a la venda. 26 de maig de 1915.

El retaule de sant Sebastià i sant Eloi de Granollers va ser venut juntament amb el de sant Esteve. Almenys fins al 1879, ocupava una capella lateral de l'església. En una visita, els membres de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques van recomanar que es tragués pel perill que representava els dies d'aglomeració a l'església (foto: ANC).

16 ANC, carta de l'Ajuntament de Barcelona al Negociat d'Instrucció amb la petició que consigní el pressupost extraordinari segons acord de la Junta de Museus de 22 de juliol de 1915.

17 ANC, acta de la Junta de Museus, 28 de desembre de 1915.

El 12 de juny, el rector de Sant Esteve de Granollers ja comptava amb el beneplàcit del bisbe per efectuar la venda en aquestes condicions. Tanmateix, la Junta de Museus encara no tenia l'aprovació de la despesa de l'Ajuntament de Barcelona, de manera que van haver-ne de demanar reiteradament la inclusió al pressupost extraordinari.¹⁶ La negativa del rector de Sant Esteve de Granollers de lliurar les taules sense que s'hagués fet efectiu el pagament va retardar la transacció. No va ser fins al 28 de desembre quan la Junta de Museus acordà un projecte de condicions per fer possible el lliurament de les taules: la mateixa Junta de Museus avançaria una part de l'import a compte de l'Ajuntament de Barcelona i s'inclouria la consignació del pressupost extraordinari municipal per garantir la resta de l'import de la transacció.¹⁷

Com que la tramitació d'aquest pressupost no avançava, tres mesos després el rector de la parròquia de Granollers s'adreçava a Josep Rogent per insistir en la necessitat de culminar la transacció. Segons ell, aquesta havia de permetre edificar la part de l'hospital destinada a les religioses infermeres i a la capella; en segon lloc, havia de garantir els recursos per al sosteniment de l'hospital, i, en tercer lloc, pensava ell, podria deixar enllestits els finestrals de l'església de Sant Esteve abans de marxar a un nou destí.¹⁸ Aquest últim punt va fer preocupar els membres de la Junta de Museus, perquè havien portat a terme totes les negociacions amb mossèn Biada i, si era traslladat a una altra parròquia –fet que succeí al cap de molt poc temps–, les negociacions es podien tornar a encallar.

No va ser fins al 24 de febrer de 1917 quan es consignà definitivament el pressupost extraordinari per fer efectiva la compra.¹⁹ Però, quan s'havia d'efectuar finalment la transacció, es produí un greu conflicte entre les dues parts implicades. El 6 d'octubre es van trobar al Palau Episcopal de Barcelona els representants de la Junta de Museus, Josep Rogent i Carles Pirozzini; l'alcalde accidental de Barcelona, Lluís Duran Ventosa; el secretari de l'Ajuntament de Barcelona, Carles Planas, i el bisbe Enric Reig, amb l'objectiu de signar l'escriptura de venda dels retaules davant del notari de la cúria eclesiàstica. L'endemà mateix, el bisbe autoritzà al director dels Museus Artístics Municipals de Barcelona per presentar-se a Granollers a recollir els retaules acompanyat de dos mossos d'esquadra que la Diputació de Barcelona li posava a disposició i del personal de la casa de transport especialitzada.

Significativament, a l'acte de la signatura de venda del retaule no havia assistit ningú de Granollers, ni el rector ni cap representant de la junta constructora del nou hospital ni cap representant de l'Ajuntament de Granollers, cosa que va fer que aquests se n'assabentessin per la premsa, que el mateix dia 6 d'octubre es va fer ressò de l'acte.²⁰ En el Ple Municipal del 18 d'octubre, l'alcalde de Granollers explicà l'estupefacció que va provocar aquest fet.²¹ Ell mateix va anar a trobar immediatament el rector de la parròquia de Sant Esteve, el substitut de mossèn Biada, Josep Clotet, el qual al·legà desconeixement d'aquell acte. En una reunió d'urgència a la Casa de la Vila amb els representants del Consistori i de la junta constructora de l'hospital, s'acordà oposar-se a la sortida de Granollers del retaule.²²

El 9 d'octubre de 1917, quan el director dels Museus Artístics Municipals de Barcelona, Carles Bofarull, degudament acreditat, es presentà a la rectoria per recollir les taules gòtiques amb l'ordre escrita del bisbe i el mandat de la Junta de Museus,²³ es va trobar amb l'oposició dels vigilants designats per l'Ajuntament de Granollers i el desconcert del rector Clotet.²⁴ Bofarull va demanar una reunió amb l'alcalde, Eduard Pujol, que s'hi presentà tot i el seu mal estat de salut, i també van adreçar-se a la rectoria els regidors Joan Montaña, Paulí

Estat de les taules abans de ser venudes. Taula del naixement de sant Esteve, mentre les dones ajuden la mare que acaba de donar a llum, un dimoniet substitueix el sant al bressol mentre un altre s'emporta el nounat (foto: ANC).

18 ANC, carta del rector Onofre Biada, 9 de març de 1916.

19 ANC, acta de la Junta de Museus, 24 de febrer de 1917.

20 *La Veu de Catalunya*, 6-10-1917.

21 AMGr, acta del Ple Municipal de Granollers, 18 d'octubre de 1917.

22 *Renovació*, 28-10-1917.

23 ANC, carta de Carles Bofarull a la Junta de Museus, 16 d'octubre de 1917.

24 AMGr, fulls solts amb apunts dels fets ocorreguts, 9 d'octubre de 1917.

Torras i el representant de la junta de l'hospital, Antoni Sarroca. Bofarull intentà aconseguir del rector la cessió temporal de les taules mentre no s'arribava a un acord, però no se'n va sortir, i els transportistes van haver de marxar de buit.

Aquell mateix matí sortí cap al Palau Episcopal una comissió formada pel tinent d'alcalde Joan Montaña, el jutge Claudi Boet i el membre de la junta de l'hospital, Esteve Garrell, als quals van afegir-se els senyors Francesc Ribas i Joan Verdaguer, que vivien a Barcelona, així com l'antic rector Onofre Biada, ara a Santa Maria del Mar, així com el secretari de la Junta de Museus que havia portat a terme totes les negociacions, Carles Pirozzini. En absència del bisbe, els va rebre el vicari general, el qual els llegí l'escriptura signada el 6 d'octubre. En l'escriptura hi constava que "[...] se pensó por el cura párroco, de acuerdo con el Ayuntamiento de la villa, que había pretendido tener sobre aquellas algún derecho por haberlas costeado el Común de vecinos."²⁵ S'hi reconeixia, doncs, que el retaule l'havia pagat el Consell de la Vila, però, en canvi, no se l'havia convocat a la signatura de venda del retaule.

La irritació dels comissionats granollerins va anar en augment quan van adonar-se que no s'havia respectat la clàusula que feia referència a les rendes per al sosteniment de l'hospital. Segons els acords inicials, de l'import total de les cent vint-i-cinc mil pessetes efectives, seixanta mil havien de destinar-se a la construcció del nou hospital-asil, cinquanta mil per a rendes de l'hospital i les quinze mil restants havien de servir per a obres de l'església parroquial. Segons relatava Carles Pirozzini en una carta a l'alcalde de Barcelona, el rector Biada no havia interpretat bé les condicions aprovades a Granollers per a la venda del retaule. Aquests acords estipulaven que aquelles cinquanta mil pessetes "se destinaran a rendes perpetues de l'hospital, sens que may poguessin distreures d'aquest fonamental objecte".²⁶

En canvi, segons l'escriptura signada al bisbat el 6 d'octubre de 1917, la clàusula segona establia la creació d'una fundació pia la renda de la qual es destinaria al sosteniment de les religioses. En el cas que tingués un sobrant en acabar l'any, l'hauria de lliurar per subvenir les necessitats de l'hospital de Granollers; però, si les monges deixaven de prestar-hi servei i eren substituïdes per personal laic, aquestes rendes haurien de ser lliurades al rector de la parròquia de Granollers per destinar-les al culte religiós i a la parròquia.²⁷

Aquestes darreres línies foren les que provocaven el punt de la discòrdia. En la reunió celebrada al Palau Episcopal el dia 9 d'octubre convingueren el canvi en la redacció de la clàusula i que s'hauria de fer una esmena a l'escriptura. El dia 11 d'octubre, en una reunió dels representants municipals amb la junta de construcció de l'hospital, Francesc Ribas, Joan Verdaguer i Jaume Serra, van voler demostrar que la clàusula de l'escriptura episcopal era la mateixa que havien

25 ANC, escriptura de venda del retaule del 6 d'octubre de 1917, notari eclesiàstic J. M. Casamada.

26 ANC, carta de Carles Pirozzini, secretari de la Junta de Museus a l'alcalde de Barcelona explicant els fets de la rectoria. 10 d'octubre de 1917 (doc. 122 i 123).

27 ANC, escriptura de venda del retaule del 6 d'octubre de 1917, notari eclesiàstic J. M. Casamada.

acordat a la junta de construcció de l'hospital; però ningú dels presents recordava el redactat de la dita clàusula, i alguns van pensar que s'havia redactat aquella mateixa tarda, de manera que finalment es va haver de retirar per evitar mals majors.

Alguns granollerins, com ara Amador Garrell, van considerar aquells fets com “una usurpació de l'Església dels seus drets últims sobre els retaules”.²⁸ Amador Garrell també explicava que, quan el retaule gòtic es retirà del culte, es traslladà a les dependències municipals i no a les parroquials, ja que havia estat cedit pel Consell de la Vila amb caràcter precari i es destinava exclusivament al culte, de manera que, quan el retaule es va retirar de l'altar major, el rector va lliurar-lo a l'Ajuntament.²⁹ Segons Alfred Canal, “aleshores se n'incauta l'Ajuntament, depositant les taules en l'edifici del carrer Corró”,³⁰ on fins a l'any 1844 hi havia l'hospital de Granollers. Tanmateix, com que aquest edifici no reunia les condicions per conservar-les, un temps després van retornar a la parròquia, on, amb el degut permís del rector, podien ser admirades pels més entusiastes de l'art medieval. El retaule no va sortir de la parròquia sense el preceptiu permís de l'Ajuntament. Així es va fer, per exemple, quan algunes taules foren exposades a Barcelona l'any 1867, el 1877 i el 1902.³¹

Es van celebrar diverses reunions entre les parts enfrontades per mirar de pactar el nou text de la clàusula i finalment a Granollers es va crear una comissió, formada per l'alcalde Eduard Pujol i els senyors Joan Montañà, Esteve Riera, Josep Coma i Carles Puigrodon, per negociar una concòrdia amb el bisbat. Però això no va ser fàcil, perquè el bisbe Enric Reig va amenaçar amb no retornar els diners a l'Ajuntament de Barcelona si no s'arribava a un acord, i el 19 d'octubre contestava a l'alcalde de Granollers amb un ultimàtum i li deia que “tengo dicho en el asunto mi última y definitiva palabra y no procede ya, a mi entender ni más discusión, ni más regateo”.³²

La setmana següent, encara es van presentar al bisbe tres propostes diferents. Finalment, en una reunió celebrada a Matadepera el 21 d'octubre entre el bisbe Enric Reig; l'alcalde de Barcelona, Lluís Duran Ventosa; el de Granollers, Eduard Pujol; el tinent d'alcalde, Joan Montañà; els regidors Josep Coma i Carles Puigrodon, i també el secretari de la Junta de Museus, Carles Pirozzini, es va arribar a un pacte, segons el qual, si per acord de l'ajuntament o d'una altra entitat subrogada les religioses deixaven d'intervenir en el servei a l'hospital, cessaria la percepció de les rendes per l'hospital i es formaria una junta formada pel rector de la parròquia, l'alcalde de Granollers i el jutge municipal.³³

Un cop s'hagué arribat a un acord, encara va sorgir un darrer entrebanc. L'alcalde de Barcelona va rebre una carta de la Junta Provincial de Beneficència en què se l'advertia que, si els retaules eren propietat de la junta de l'hospital, segons una llei vigent des del 1910, la venda no es

28 Amador Garrell, “El conflicto de las tablas góticas de Granollers”, *La Publicidad*, 15-10-1917.

29 Ibidem.

30 “La venda de les taules gòtiques de Sant Esteve”, *Renovació*, 28-10-1917. L'article no està signat, però s'ha d'atribuir a Alfred Canal, segons la seva família (Joan Garriga i Andreu, *Cartes sense adreça al doctor Alfred Canal*, Santa Eulàlia de Ronçana, Gent i Terra, 2016, p. 94).

31 *Renovació*, 28-10-1917.

32 ANC, carta del bisbe Enric Reig a l'alcalde de Granollers, 17 d'octubre 1917.

33 ANC, full solt. Junta de Museus. Detall de la clàusula segona signada per l'alcalde de Granollers i el bisbe Enric Reig, 21 d'octubre de 1917.

Si por acuerdo del Ayuntamiento de Granollers o de otra entidad subrogada en sus funciones o por cualquier otra causa no intervinieran en el servicio del Hospital-Arco, hermanas religiosas, cesará la percepción de dichas rentas por el Hospital Arco.

Segundo este caso correrá a cargo de una Junta compuesta por el Párroco, Alcalde y Jefe Municipal, la administración de dichas rentas, para fines benéficos de carácter general

E. Pujol

C. Pirozzini

= Minuta de la cláusula aprobada definitivamente por el Obispo y Notario Sr. Obispo D. Enrique Reig y por la Comisión del Ayuntamiento de Granollers, presidida por el Sr. Alcalde D. Eduardo Pujol; hallándose presentes el Excmo. Sr. Alcalde de Barcelona D. Luis Duran y Ventosa y el infrascripto Secretario de la Junta de Museos; cuya entrevista tuvo lugar en Matadepera el domingo 21. de Octubre de 1917.

Carlos Pirozzini

Minuta de Carles Pirozzini explicant els acords signats entre el bisbe i l'alcalde Granollers que desencallen el conflicte (font: ANC).

podia realitzar sense la seva autorització. Aquest fet va parilitzar encara uns dies el lliurament de les taules, que van arribar finalment al Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic el dia 25 d'octubre de 1917.

Abans de ser exposades, es varen haver de restaurar, i es van presentar per primera vegada al públic el dia 3 de març de 1918, amb assistència de moltes autoritats i representants de la cultura barcelonina. Hi foren presents el president de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch; l'alcalde de Barcelona, Manuel Morales Pareja; el tinent d'alcalde, Martí Ventosa; els regidors Josep Puig de la Bellacasa, Emili Ribalta, Rafel Cardona i Nicolau d'Olwer; el canonge Dr. Gasia en representació del bisbe; el director del Museu, Carles Bofarull; el president de la Comissió de Museus, Josep Llimona; Manuel Rodríguez

Codolà, com a representant de l'Acadèmia de Belles Arts i de la de Ciències; el secretari de la Junta de Museus, Carles Pirozzini; el membre de la Junta de Museus, Emili Cabot, a més de representants de les associacions Círcol Artístic, Societat de Música de Cambra, Arqueològica, Arts Decoratives, Círcol de Sant Lluç i Centre Excursionista. Tot i que en la relació de convidats a l'acte hi havia l'alcalde de Granollers, Joan Montañà; els regidors Esteve Riera i Josep Coma; els exalcaldes Josep Barangé i Eduard Pujol; amb el president de la Junta de Reforma i Construcció del Nou Hospital, Francesc Ribas i Josep Barangé exalcalde de Granollers,³⁴ la premsa barcelonina no en va fer esment: el 4 de març, *La Vanguardia* només destacà el rector de la parròquia de Sant Esteve de Granollers (al qual es refereix erròniament com a mossèn Botey) i *La Veu de Catalunya* només fa referència a l'antic rector Biada i al president de la junta constructora de l'hospital-asil de Granollers, Francesc Ribas. La premsa de Granollers, per la seva banda, tampoc se'n va fer gaire ressò, el periòdic *Renovació* es limitava a reproduir una part de la notícia de *La Vanguardia* del dilluns dia 4 de març, en què es destacava que “once preciosas tablas han quedado instaladas en la sala medioeval del Museo de Arte Decorativo y Arqueologico, donde podran ser admiradas por los visitantes aquellas joyas artisticas del siglo XV, atribuides al insigne pintor Vergós...”.³⁵ La notícia continuava, però es referia a l'estat de les taules abans de ser comprades pel museu, cosa que no va agradar gaire al cronista de Granollers. Segurament, un senyal del mal regust que havien deixat totes les vicissituds de la venda dels retaules.

Presentació al Museu d'Art de la Ciutadella dels retaules de Granollers un cop restaurats, amb la presència de nombroses autoritats barcelonines, 3 de març de 1918 (foto: Brangulí /ANC).

³⁴ ANC, full solt. Llista d'invitats a la inauguració de retaule el 3 de març del 1918.

³⁵ *Renovació*, 10-3-1918.